

19- Miras ayeti neden farklı anlaşıldı mezhep farkı mı, hikmet farkı mı?

4. MİSAL

Kur'an'ın her ayeti tek bir manaya indirgenemez. Ayetlerin ihtimalli ifadeleri ve bazen kapalı ifadeler müçtehitlerin farklı hükümler çıkarmasına yol açar. Şimdi bu hakikatin nasıl işlediğini, **ayetlerin farklı anlaşılabilmesiyle doğan bir ihtilafı bir örnek** üzerinden izah edeceğiz.

Böylelikle ihtilafın, usulsüzlükten değil; usul ve hikmete dayanan bir fıkıh derinliği olduğu zihinlerde netleşmiş olsun.

...bu paylar, ölenin borçları ödenip, **مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ؟** vasiyeti de yerine getirildikten sonra hak sahiplerine verilir. (Nisa 11)

Cenâb-ı Hak, Nisa suresi 11. ve 12. ayetlerde miras taksiminin nasıl yapılacağını beyan buyurmuş ve taksimden önce borçların ödenmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu ayete göre miras taksim edilmeden önce, vefat edenin borçları ödenir ve eğer varsa, malının üçte birlik kısmından yaptığı vasiyeti yerine getirilir. Daha sonrada Allah'ın belirttiği şekilde kalan mal mirasçılara taksim edilir.

İ. Azam hazretleri, ayette geçen “deyn” (borç) kelimesini; *kullara ait borçlar* olarak tefsir etmiştir. İ. Azam hazretlerine göre; ölen bir kimsenin kullara ait borçları, vasiyeti olmasa da mirastan çıkarılır ve alacaklılara ödenir. Ancak Allah'ın hakkı olan zekât ve hac gibi borçlar, vasiyeti olmazsa mirastan çıkarılmaz. Buna göre ölü, Allah'a ait hakların mirastan ödenmesini vasiyet etmez ve mirasçılar da kendi rızaları ile bu borçları ödemek istemezlerse, Allah'a ait borçlar miras malından çıkarılmaz ve bu borçlar ödenmez.

İ. Şafi hazretleri ise ayette geçen “deyn” (borç) kelimesini *hem kullara ait hem de Allah'a ait borçlar* olarak tefsir etmiştir. İ. Şafi hazretlerine göre; ölenin vasiyeti olmasa da ödemediği zekât ve eda etmediği hac gibi Allah'a ait borçları mirastan çıkarılır. Bu hususta mirasçılarının izin verip vermemesine bakılmaz.

İşte ayet-i kerimedeki “deyn” kelimesinin mutlak bırakılması ve her iki manaya da gelebilme ihtimali, hükmün ihtilafına sebep olmuştur. Eğer ayette “kullara ait borçlar ödendikten sonra” ya da “hem Allaha hem de kullara ait olan borçlar ödendikten sonra” denilseydi, ayet açık olduğu için ihtilaf olmazdı. **Demek ihtilafın sebebi; ayetin mutlak bırakılması ve her iki manayı da içinde cem etmesidir.** Ayrıca her bir mezhep imamı, görüşlerine

hadislerden de deliller getirmiştir. Ancak bizler bu başlıkta sadece Kuran'ı anlamadaki ihtilafı işlediğimizden, meselenin hadis bölümüne geçmiyoruz.

Netice olarak deriz ki: Kelam-ı ezelinin mahiyeti anlaşıldıkça, ihtilafın zaruri bir netice olduğu daha iyi kavranacaktır. Zira “vasiyet edilmediği takdirde miras malından Allah’a ait borçların çıkarılıp çıkarılmaması” hususunda sadece tek bir hükmün olmasını istemek, ayetteki “deyn” kelimesinin bu iki manayı da içinde cem ettiğini bilmemekten ileri gelmektedir.